

IPIE

**Poziom zatrudnienia osób
niepełnosprawnych w urzędach miast
i gmin województwa kujawsko-
pomorskiego**

STRESZCZENIE

Przeprowadzone badania ukazują poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędach większości miast i gmin województwa kujawsko-pomorskiego, z uwzględnieniem stopnia niepełnosprawności zatrudnionych osób, a także wskazują na liczbę zatrudnianych niepełnosprawnych w ostatnich latach. Analizie poddano odpowiedzi udzielone przez 141 urzędów miast i gmin na zadane pytania, które zostały pozyskane przez studentów w trybie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 2176 ze zm.).

WPROWADZENIE

W dniu 6 września 2012 r. Polska ratyfikowała Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. Tym samym, zgodnie z art. 27 Konwencji, Polska uznała prawo osób niepełnosprawnych do pracy na zasadach równości z innymi osobami oraz zobowiązała się do podejmowania odpowiednich kroków m.in. w celu zatrudniania osób niepełnosprawnych w sektorze publicznym. Jednym z wyrazów tychże zobowiązań są postanowienia ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 530), które przewidują pewne preferencje w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych na stanowiskach urzędniczych w jednostkach, w których w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, wskaźnik zatrudnienia jest niższy niż 6%. W takim wypadku, jeżeli wśród wyłonionych przez komisję konkursową w toku naboru najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe, znajduje się osoba niepełnosprawna, to ma ona pierwszeństwo w zatrudnieniu na stanowiskach urzędniczych, z wyłączeniem kierowniczych stanowisk urzędniczych. Osiągnięcie przez pracodawcę wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie co najmniej 6 % zwalnia ponadto takiego pracodawcę z obowiązku dokonywania miesięcznej wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Mimo podejmowanych różnorodnych działań w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych i zauważalnych zmian w kierunku wzrostu wskaźnika zatrudnienia tych osób, w Polsce nadal zdecydowana większość osób niepełnosprawnych pozostaje poza rynkiem pracy. W roku 2019 wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku

produkcyjnym wzrósł o 0,6 % w porównaniu z rokiem 2018 i wyniósł 26,8%, podczas wskaźnik zatrudnienia osób sprawnych wynosił 78,4%¹. Z przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli kontroli nt. „Zatrudnianie osób niepełnosprawnych przez administrację publiczną i państwowe osoby prawne” wynika, że średni wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych na koniec I półrocza 2018 r. we wszystkich 35 skontrolowanych jednostkach wyniósł 3,05 %, w tym w 7 jednostkach administracji rządowej 3,30 %, w 14 jednostkach administracji samorządowej 2,73 % oraz w 14 państwowych osobach prawnych 3,24 %².

PRZEGLĄD LITERATURY

- Zatrudnianie osób niepełnosprawnych. Aspekty prawne i podatkowe, P. Majka, M. Rydzewska, I. Wieleba, Warszawa 2018;
- Osoby niepełnosprawne na rynku pracy, P. Stolarczyk, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania nr 37, t. 2, 2014, <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171363513>

PROCEDURA

Badanie zostało przeprowadzone przez grupę 7 studentów III roku kierunku Prawo w biznesie w semestrze zimowym roku akademickiego 2021/2022. Temat badań był powiązany z przedmiotem realizowanym dla studentów III roku kierunku Prawo w biznesie, tj. „Zatrudnianie osób niepełnosprawnych”. Polegało ono na skierowaniu za pośrednictwem poczty elektronicznej do 144 urzędów gmin i miast województwa kujawsko-pomorskiego wniosków w trybie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 2176 ze zm.) o udzielenie informacji na temat liczby osób zatrudnionych w danym urzędzie miasta/gminy w ramach stosunku pracy, w tym liczby zatrudnionych osób niepełnosprawnych, podanie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w jednostce, stopnia niepełnosprawności, jakim legitymują się zatrudnione osoby oraz liczby nowych osób zatrudnionych w urzędzie miasta/gminy

¹ <https://niepelnosprawni.gov.pl/index.php?c=page&id=80&print=1>

² <https://www.nik.gov.pl/plik/id,21407,vp,24048.pdf>

w latach 2018- wrzesień 2021 i czy były wśród nich osoby niepełnosprawne. Uzyskane dane wprowadzone zostały przez studentów do programu Excel, gdzie możliwe było porównanie poziomu i charakterystyki zatrudnienia osób niepełnosprawnych w poszczególnych urzędach miast i gmin.

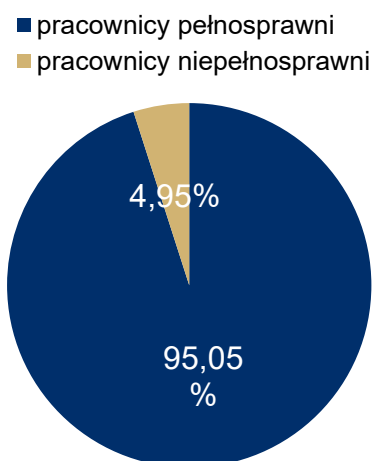
W toku prowadzenia badania pojawiły się problemy związane z niechęcią zobowiązanych podmiotów do udzielania odpowiedzi. Często zdarzało się również, że przekazywano nieprecyzyjne dane, bądź udzielane odpowiedzi były niewyczerpujące. Tak było chociażby w przypadku pytania dotyczącego podania wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w danym urzędzie, gdy jednostki ograniczały się do stwierdzenia, iż jest on poniżej lub powyżej 6 %, czy też mimo jednoznacznego pytania dotyczącego stopni niepełnosprawności zatrudnionych osób niepełnosprawnych wskazywano ogólnie, że zatrudnione są osoby z różnymi stopami niepełnosprawności.

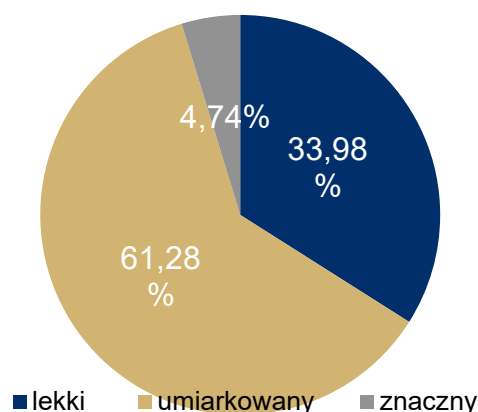
Ostatecznie, ze względu na problemy z pozyskaniem oczekiwanych informacji, przedstawione wyniki badań nie obejmują urzędów następujących gmin i miast: Chełmno, Kijewo Królewskie, Papowo Biskupie, Golub Dobrzyń, Zbójno, Aleksandrów Kujawski, Raciążek, Górzno, Jabłonowo Pomorskie, Osiek, Zbiczno, Białe Błota, Radziejów, Gruta, Dąbrowa Biskupia, Gniewkowo, Inowrocław, Kruszwica i Lipno. Każdorazowo, gdy będzie zatem mowa o miastach i gminach województwa kujawsko-pomorskiego należy mieć na uwadze, że dane nie uwzględniają w/w miast i gmin.

WYNIKI

Łącznie w urzędach miast i gmin województwa kujawsko-pomorskiego we wrześniu 2021 r. w ramach stosunku pracy było zatrudnionych 8914 pracowników, w tym 441 pracowników, którzy legitymowali się jednym z trzech stopni niepełnosprawności, tj. lekkim, umiarkowanym lub znacznym.

Oznacza to, że poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędach miast i gmin województwa kujawsko-pomorskiego wyniósł średnio 4,95 %.

Spośród zatrudnionych pracowników niepełnosprawnych, najwięcej z nich, bo ponad 61 % legitymuje się umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Stopniem lekkim legitymuje się blisko 34 %, natomiast osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym stanowią zaledwie 4,74 % osób zatrudnionych.

Fakt, iż osoby niepełnosprawne w stopniu umiarkowanym są blisko dwukrotnie częściej zatrudniane w urzędach miast i gmin województwa kujawsko-pomorskiego niż osoby niepełnosprawne w stopniu lekkim wydaje się zaskakujący w kontekście tego, że sprawność organizmu w przypadku umiarkowanego stopnia niepełnosprawności jest naruszona w większym stopniu niż w przypadku stopnia lekkiego. Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się bowiem osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych³, zaś do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca

³ art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 573 ze zm.), dalej: „u.r.z.s.”;

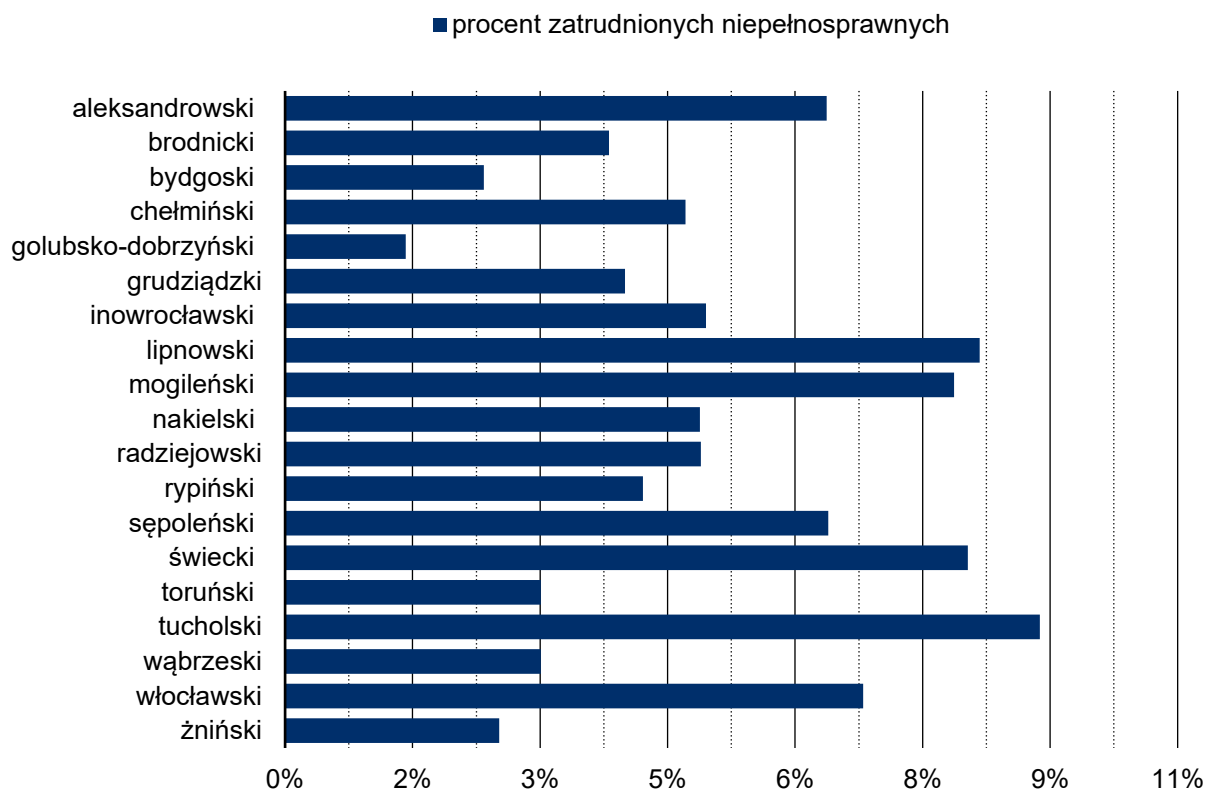
ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne⁴.

Osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym, jako te, które są niezdolne do pracy albo zdolne do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagają, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji⁵ są zatrudnione jedynie w 17 jednostkach.

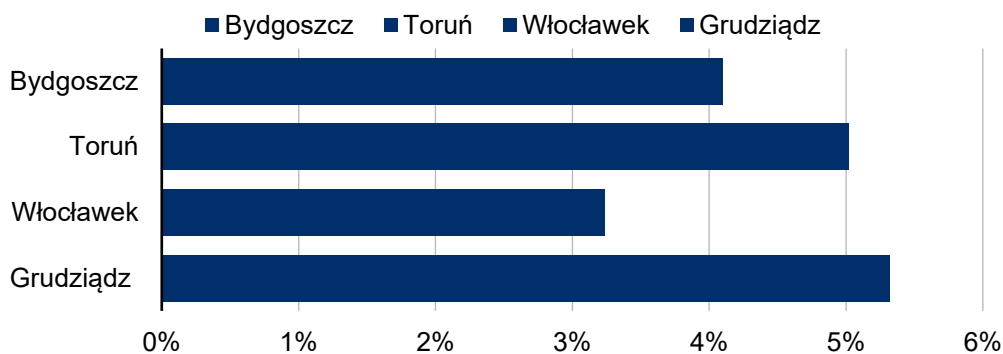
Powiatem, w którym jest zatrudniony największy odsetek osób niepełnosprawnych jest powiat tucholski, w którym średnio w urzędach gmin i Urzędzie Miasta Tucholi jest zatrudnionych 8,88 % niepełnosprawnych. Niewiele mniejszy odsetek zatrudnionych niepełnosprawnych jest w gminach i miastach powiatu lipnowskiego, świeckiego i mogileńskiego. Najmniej korzystnie w tym zestawieniu wypada powiat golubsko-dobrzyński, w którym procent zatrudnionych osób niepełnosprawnych wynosi niecałe 1,5 %, a także powiat bydgoski i żniński, w których wartość ta kształtuje się na poziomie, odpowiednio 2,34 % oraz 2,52 %.

⁴ art. 4 ust. 3 u.r.z.s.;

⁵ art. 4 ust. 1 u.r.z.s.

W urzędach miast na prawach powiatu województwa kujawsko-pomorskiego, tj. Bydgoszcz, Toruń, Włocławek i Grudziądz, najwyższy odsetek zatrudnionych osób niepełnosprawnych w stosunku do pełnosprawnych pracowników jest w Urzędzie Miasta Grudziądza, tj. 5,32 %, następnie w Urzędzie Miasta Torunia - 5,02 %, w Bydgoszczy -

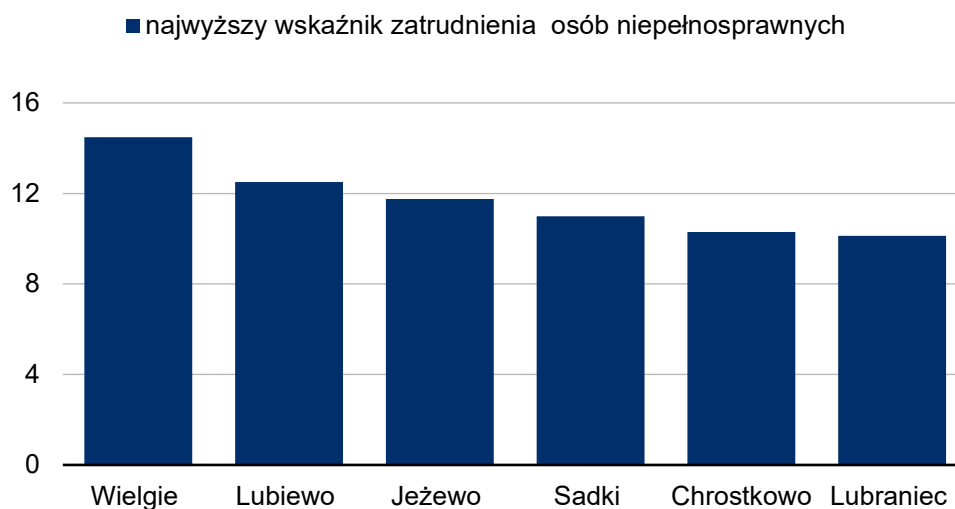

4,10 % i we Włocławku - 3,24 %.

Należy przy tym zauważyć, że procent zatrudnionych osób niepełnosprawnych obliczony powyżej na podstawie przekazanych przez urzędy gmin i miast informacji o liczbie

pracowników zatrudnionych ogółem, w tym liczbie pracowników, którzy legitymują się jednym ze stopni niepełnosprawności, nie zawsze pokrywa się z podawanym przez podmioty wskaźnikiem poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej (Dz.U. z 2021 r. poz. 573 ze zm.) tj. przeciętnym miesięcznym udziale procentowym osób niepełnosprawnych w zatrudnieniu ogółem, w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy.

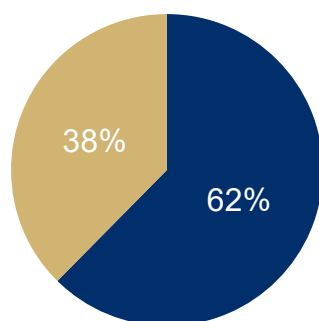
Z zebranych danych wynika, że najwyższy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych występuje w gminie Wielgie w powiecie lipnowskim - 14,49. W Urzędzie Gminy Wielgie na 141 osób zatrudnionych było aż 20 osób legitymujących się orzeczonym stopniem niepełnosprawności. Wysokim wskaźnikiem zatrudnienia osób niepełnosprawnych legitymują się również gminy: Lubiewo w powiecie tucholskim ze wskaźnikiem zatrudnienia 12,5, Jezewo w powiecie świeckim ze wskaźnikiem zatrudnienia 11,76, Sadki w powiecie nakielskim ze wskaźnikiem zatrudnienia 10,99, Chrostkowo w powiecie lipnowskim ze wskaźnikiem zatrudnienia 10,3, czy Lubraniec w powiecie włocławskim ze wskaźnikiem zatrudnienia 10,13.

Z miast województwa kujawsko-pomorskiego najwyższy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych występuje w Tucholi - 11,8 oraz w Sępólnie Krajeńskim - 10,14. Wśród miast województwa kujawsko-pomorskiego na prawach powiatu najwyższy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych występuje w Grudziądzu i wynosi 9,3, następnie w Toruniu - 5,55, w Bydgoszczy - 4,1, zaś najniższy jest we Włocławku i wynosi 3,08.

Jak już zostało wskazane we wprowadzeniu, istotnym z punktu widzenia praw i obowiązków pracodawców jest osiągnięcie poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie co najmniej 6 %. Taki poziom zatrudnienia został osiągnięty przez 38 % urzędów miast i gmin województwa kujawsko-pomorskiego, co należy potraktować jako pozytywne zjawisko w zakresie aktywizacji osób niepełnosprawnych.

■ wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych <6 %
■ wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych ≥6%

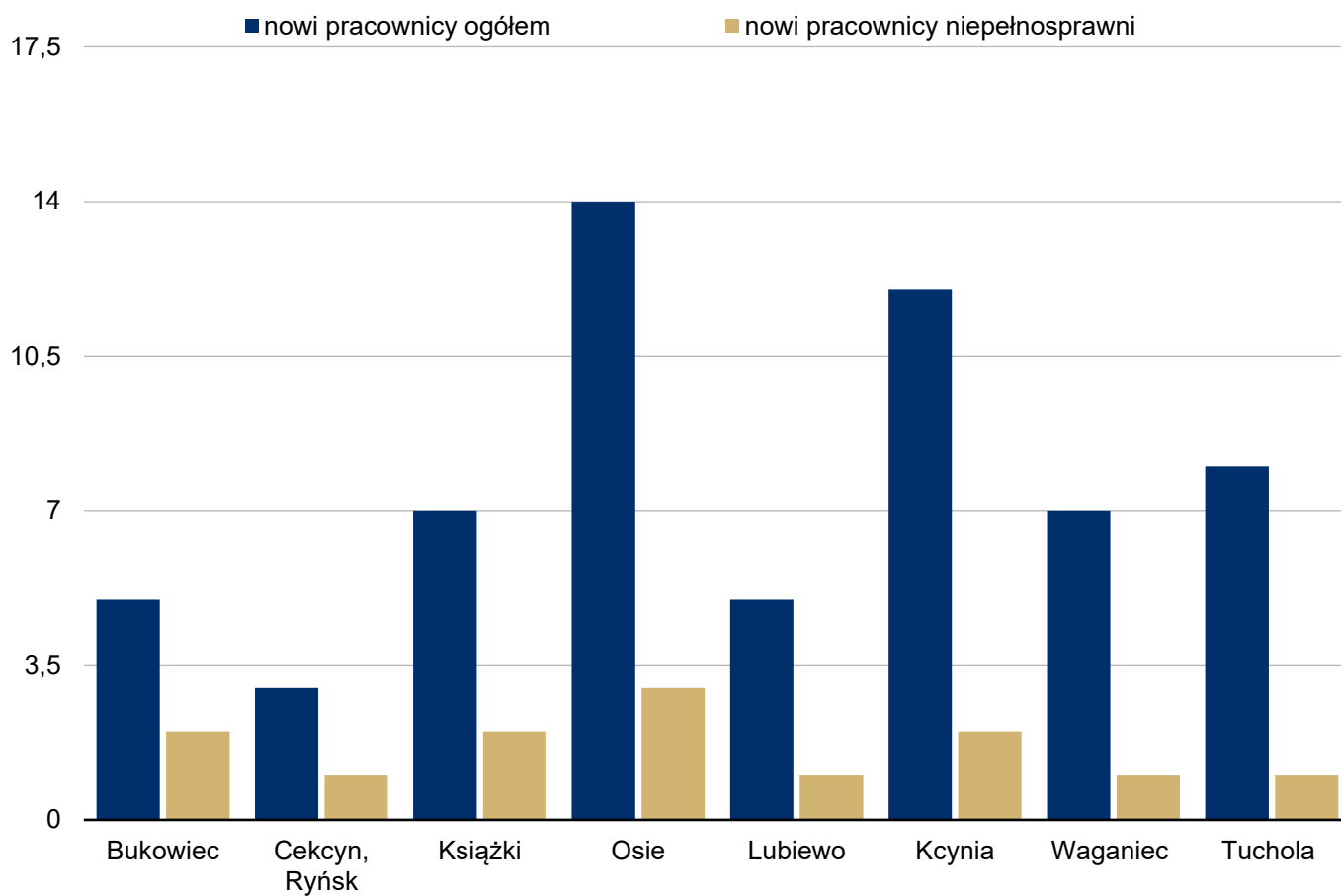

Negatywnie należy natomiast ocenić to, że aż w 17 urzędach wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi 0%, co oznacza, że urzędy te nie zatrudniają żadnej osoby, która legitymuje się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności. Wśród tych jednostek w większości znalazły się gminy zatrudniające niewielką liczbę pracowników, tj. Koneck (22 pracowników), Nieszawa (21 pracowników), Zakrzewo (27 pracowników), Bartniczka (32 pracowników), Bobrowo (40 pracowników), Lisewo (42 pracowników), Świekatowo (19 pracowników), Wielka Nieszawka (43 pracowników), Śliwice (21 pracowników), Dębowa Łąka (25 pracowników), Ryńsk (41 pracowników), Baruchowo (27 pracowników), Boniewo (30 pracowników) i Rogowo (48 pracowników), ale także Chełmża - Urząd Gminy (57 pracowników) i Choceń (62 pracowników) oraz Kamień Krajeński (55 pracowników).

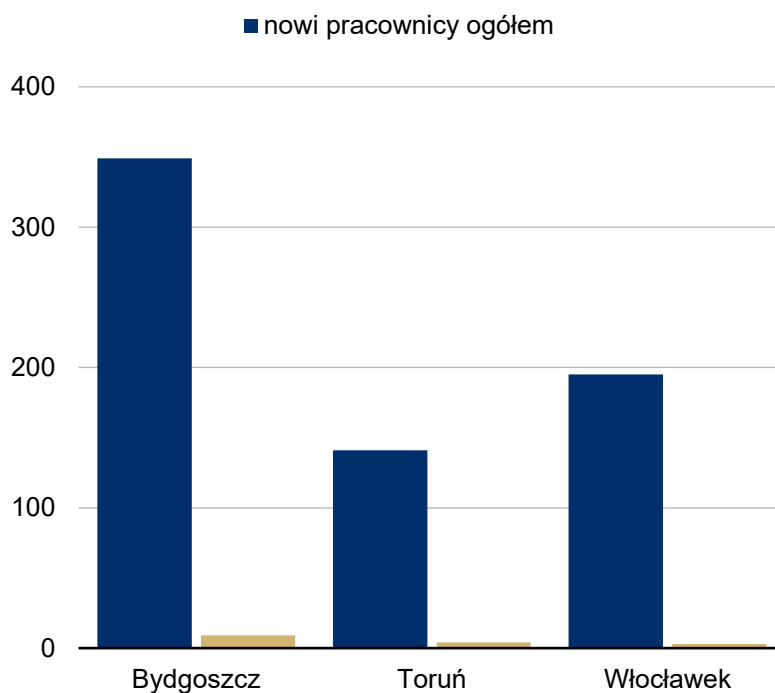
Interesujące wydają się również tendencje w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych przez urzędy miast i gmin województwa kujawsko-pomorskiego w ostatnich latach, tj. w okresie od początku 2018 r. do września 2021 r. Z informacji uzyskanych od poszczególnych urzędów wynika, że w podanym przedziale czasowym zatrudnienia osób niepełnosprawnych dokonano w 70 urzędach gmin i miast. Osoby niepełnosprawne stanowią jednak w większości niewielki odsetek wśród zatrudnianych

pracowników. Należy mieć przy tym również na uwadze, że wiele jednostek przesyłając informację o liczbie osób nowo zatrudnionych uwzględniało pracowników zatrudnianych w ramach robót publicznych i prac interwencyjnych, co znacząco zawyżało podawane wartości.

Najwięcej osób niepełnosprawnych w okresie od początku 2018 r. do września 2021 r. zostało zatrudnionych w gminie Wielgie, tj. 71 osób niepełnosprawnych na 395 osób zatrudnionych w tym czasie. Tym samym, niepełnosprawni pracownicy zatrudniani przez Urząd Gminy Wielgie stanowili 17,94 %. Pozytywnie na tym tle prezentują się również niektóre inne urzędy miast i gmin, w których stosunkowo duży procent zatrudnianych pracowników stanowiły osoby niepełnosprawne. Najwyższy odsetek nowo zatrudnionych pracowników niepełnosprawnych wyniósł w Bukowcu, tj. 40 % (zatrudniono 5 osób, w tym 2 niepełnosprawne), i dalej: Cekcyn i Ryńsk - 33,33 % (zatrudniono 3 osoby, w tym 1 niepełnosprawna), Książki - 28,57 % (zatrudniono 7 osób, w tym 2 niepełnosprawne), Osie - 21,43 % (zatrudniono 14 osób, w tym 3 niepełnosprawne), Lubiewo - 20 % (zatrudniono 5 osób, w tym 1 niepełnosprawna), Kcynia - 16,67 % (zatrudniono 12 osób, w tym 2 niepełnosprawne), Jezewo 15 % (zatrudniono 40 osób, w tym 6 niepełnosprawnych), Waganiec - 14,29 % (zatrudnionych 7 osób, w tym 1 niepełnosprawna), Tuchola - 12,5 % (zatrudniono 8 osób, w tym 1 niepełnosprawna), Więcbork, Dragacz i Pruszcz - 11,11 % (zatrudniono 9 osób, w tym 1 niepełnosprawna).

Co może być zastanawiające, wśród wyżej wymienionych urzędów miast i gmin brakuje tych największych w województwie, które zatrudniają największą liczbę pracowników. W największych miastach regionu odsetek zatrudnionych niepełnosprawnych pracowników w stosunku do zatrudnianych pracowników ogółem jest jednak niewielki i wynosi: w Bydgoszczy 2,58 %, w Toruniu 2,84 %, a we Włocławku 1,54 %.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone badanie ukazuje, iż w kwestii aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych jest jeszcze wiele do zrobienia. Pracownicy niepełnosprawni zatrudnieni w urzędach miast i gmin województwa kujawsko-pomorskiego stanowią niespełna 5 % ogółu zatrudnionych pracowników, a tym samym znacząca ich część pozostaje poza rynkiem pracy. Widoczne jest również różnicowane podejście poszczególnych urzędów miast i gmin do kwestii zatrudniania pracowników niepełnosprawnych. W części z nich wskaźniki zatrudnienia osób niepełnosprawnych są wysokie, a wśród nowo zatrudnianych pracowników w ostatnich latach pojawiały się osoby niepełnosprawne. Jest jednak sporo urzędów gmin, w których wcale nie zatrudnia się osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności. Takie zjawisko należy ocenić negatywnie. Celowym wydaje się zatem dalsze podejmowanie działań celem zwiększania świadomości przedstawicieli administracji publicznej w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych.

Opracowanie:

Ewa Fons

Przemysław Kasiorek

Patryk Kolbusz

Szymon Marchlewski

Rafał Pieścikowski

Mariia Pokhytaliuk

Bartłomiej Świtek

mgr Celina Siermińska-Warczak